

Verdiepend webinar NET-LVB

Chantal Duisters-van Kemenade (orthopedagoog en junior onderzoeker, Lunet)

Anouk van Berlo (Klinisch Psycholoog-Psychotherapeut, Psychotraumacentrum Zuid Nederland en NET-docent ARQ Academy)

17 maart 2026

Wat leert u in dit webinar?

- PTSS bij mensen met een Licht Verstandelijke Beperking (LVB)
- Project NET bij mensen met een LVB
- Diagnostiek PTSS bij mensen met een LVB
- Handreiking voor therapeuten NET-LVB; aanpassingen in diagnostiek en NET
- Werkboek voor cliënten NET-LVB
- Vervolgonderzoek naar NET-LVB
- Vragen

Definitie (L)VB in de DSM-5-TR

(Licht) verstandelijke beperking

Significante beperkingen in:

1. intellectueel (verstandelijke) functioneren
2. Adaptief functioneren

En: ontstaan gedurende de ontwikkelingsperiode

Note: de DSM-5-TR hanteert geen IQ cut-offs

Zwakbegaafdheid

- Geen officiële stoornis, maar een v-code!

Definitie LVB in de klinische praktijk in Nederland

Licht verstandelijke beperking

- IQ cut-off 50-70 + beperkingen in adaptieve vaardigheden

Zwakbegaafdheid

- IQ cut-off 70-85 + beperkingen in adaptieve vaardigheden

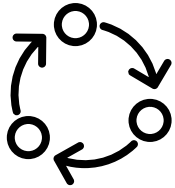
LVB

- Alle mensen met een licht verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid

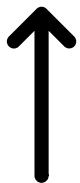
Traumatische gebeurtenissen bij mensen met een LVB

Meer traumatische gebeurtenissen

Verwerken van traumatische gebeurtenissen is uitdagender

Verhoogd risico op mentale gezondheidsproblemen, zoals PTSS

Gevolgen van onbehandelde PTSS

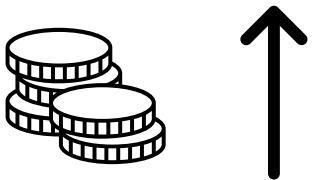
Verminderde kwaliteit van leven

Beperkingen in het sociale en emotionele functioneren

Aanhoudende gedragsproblemen

Hogere zorgkosten

PTSS bij (L)VB: herkennen we het wel?

Er lijkt sprake te zijn van onderdiagnose

- De manifestatie van PTSS is niet atypisch, maar:
 - Meer gedragsmatige symptomen, die overlappen met andere stoornissen = misinterpretatie
- 'Diagnostic overshadowing' (Wilsocki & Zalta, 2024)
- Angst bij professionals voor toename van de klachten als je er grondig onderzoek naar doet.
- *Geen goede diagnose = geen goede behandeling*

Behandeling bij mensen met een LVB

- Er is geen specifieke richtlijn PTSS voor mensen met een (L)VB
- Wat gebruiken we wel?
 - Herziene richtlijn PTSS (NVvP, 2025)
 - Zorgstandaard Psychotrauma-en stressorgerelateerde stoornissen (AKWA, 2020)
 - Herziene versie Richtlijn effectieve interventies LVB (Landelijk Kenniscentrum LVB, 2023)

Behandeling bij mensen met een LVB

Evidentie van traumabehandeling bij mensen met een LVB?

- Het komt langzaam op stoom!
- Pas na 2017 toename onderzoek effectiviteit van EMDR bij de doelgroep
 - Bijv. Karatzias et al. (2019); Penninx Quevedo (2021), Verhagen (2023); Versluis et al. (2025)
- Pas later ook onderzoek naar TF-CBT en vormen van exposure
 - Bijv. Ooms-Evers et al (2021); Prins & Nijhof (2024)
- Andere behandelingen niet of nauwelijks onderzocht (bijv. NET; WRITEjunior; imagery rescripting, seeking safety etc.)

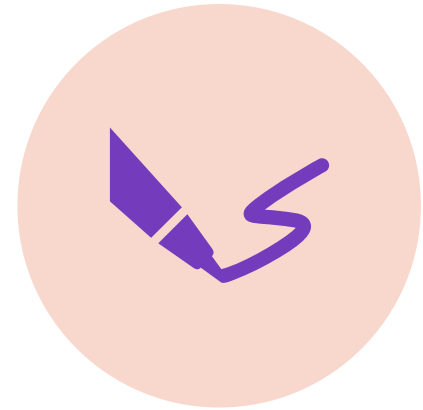
Project NET bij mensen met een LVB

SLECHTS 3 STUDIES

TOEPASBAAR INDIEN
AANGEPAST
AFNAME VAN KLACHTEN

ÉÉN ADAPTATIE VAN NET IN
HET VERENIGD KONINKRIJK

Project NET bij LVB

- Driejarig project (2024-2027)
- Subsidie ZonMW
- Samenwerkingspartners:

Radboud Universiteit

Nationaal
Psychotrauma
Centrum

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

Deelstudies

- Development of an Adapted NET Manual and psychoeducation materials for Individuals with MID-BIF and PTSD
- Feasibility of NET in individuals with MID-BIF and PTSD: A pilot feasibility study
- Effectiveness of NET-MID/BIF for Individuals with MID-BIF and PTSD: A multiple baseline case series design
- Understanding Change Mechanisms in MID-BIF Individuals with PTSD after NET-MID/BIF

Aanpassen van NET voor mensen met een LVB

Doel 1

- Ontwikkeling van een Nederlandse handreiking NET voor mensen met een LVB en PTSS

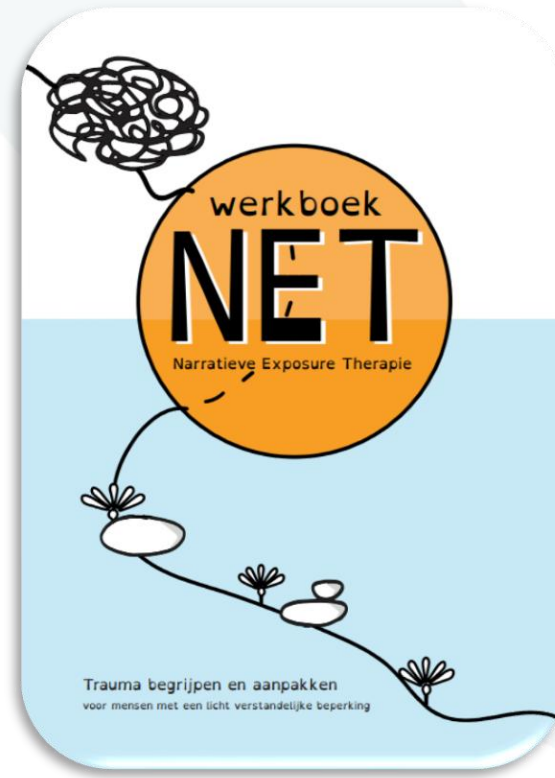
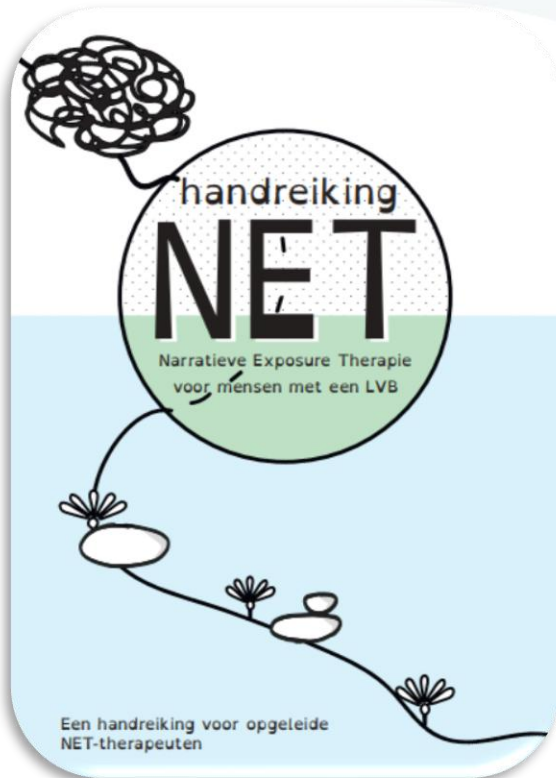
Doel 2

- Ontwikkeling van ondersteunde materialen voor de psycho-educatie

Ontwikkelde producten

Handreiking NET voor mensen met een LVB

Werkboek NET: Trauma begrijpen en aanpakken voor mensen met een LVB

Scan de QR code voor het werkboek en de handreiking

Diagnostiek PTSS bij mensen met een LVB

- Intake (vraag naar meegemaakte ingrijpende ervaringen)
- Co-morbiditeit in kaart brengen
- Zelfrapportagelijst Traumascreener voor LVB (TS-LVB, Versluis et al., 2025)
- Klinisch Interview DITS-LVB (Mevissen, Didden & de Jongh, 2018)

Diagnostiek PTSS bij LVB: TS-LVB

TRAUMA SCREENER - LICHT VERSTANDELIJKE BEPERKING (TS-LVB) VOLWASSENEN (VERSIE 1.3)

ANNE VERSLUIS, CARLO SCHUENGEL, LIESBETH MEVISSSEN, AD DE JONGH EN ROBERT DIDDEN, 2024

NAAM: _____ LEEFTIJD: _____ DATUM: _____

Mensen maken soms één of meer vervelende gebeurtenissen mee. Hieronder staan een aantal voorbeelden van zulke nare gebeurtenissen. Kruis aan welke gebeurtenissen jij hebt meegemaakt. Je mag meerdere gebeurtenissen aankruisen.

1. Ernstig ongeluk.	☐
2. Brand of explosie.	☐
3. Ergens gewoond waar veel op straat gevochten werd of waar het oorlog was.	☐
4. Een klap gehad, geschopt, geslagen, gebeten, aangevallen of in elkaar geslagen.	☐
5. Uitgescholden, op een manier tegen je geschreeuwd door iemand uit je gezin of iemand uit je woongroep.	☐

Pak de vorige pagina erbij.

Denk aan de gebeurtenissen waar je een kruisje voor hebt gezet.
Geef zo goed als je kunt antwoord op de volgende vragen.

Hoe vaak heb je last van de volgende gevoelens, gedachten of problemen in de afgelopen twee weken? Kruis 0, 1, 2 of 3 aan. 0 = nooit/ 1 = soms/ 2 = vaak/ 3 = bijna altijd

	Nooit	Soms	Vaak	Bijna altijd
1. Ik heb vervelende gedachten aan de gebeurtenis, die zomaar in mijn hoofd opkomen.	0	1	2	3
2. Ik heb nare dromen die me doen denken aan wat er gebeurd is.	0	1	2	3
3. Ik heb beelden die zomaar opkomen in mijn hoofd. Of ik heb het gevoel alsof de gebeurtenis weer aan het gebeuren is.	0	1	2	3

Kruis aan JA of NEE als de problemen op pagina twee voor moeilijkheden zorgen in:

	JA	NEE
1. Het omgaan met anderen	☐	☐
2. Hobby's/ leuke activiteiten	☐	☐
3. School, werk of dagbesteding	☐	☐
4. Het omgaan met familieleden of mensen van de woongroep	☐	☐
5. Mij goed of gelukkig voelen	☐	☐

Diagnostiek PTSS bij LVB: DITS-LVB

DITS-LVB voor volwassenen

Diagnostisch Interview
Trauma en Stressoren Licht
Verstandelijke Beperking

Liesbeth Mevissen
Robert Didden
Ad de Jongh

DITS-LVB voor volwassenen

Bijlagen:

- Aانvulling gebeurtenissen DITS-LVB voor volwassenen
- Tijdlijn (als document)
- Gevoelsthermometer (als document)

Het interview

Introductie

De interviewer zegt: 'Nu wil ik je een paar vragen stellen. De dingen waar het over gaat zijn misschien moeilijk om over te praten. Toch ga ik het vragen, omdat het belangrijk is om te weten wat jij vindt. Dan kunnen we je beter begrijpen en beter helpen. Het is erg belangrijk dat je het vertelt als je een of meer van de dingen die ik vraag wel eens hebt meegemaakt. Goed?'

Potentieel traumatische gebeurtenissen

1. Heb je ooit iets heel ergs meegemaakt, iets waar je heel erg van geschrokken bent of iets wat je heel erg bang, boos of verdrietig maakte?

ja nee anders

Indien 'ja': Wat gebeurde er?

Hoe oud was je toen het gebeurde? jaar (zet op tijdlijn)

PTSS-symptomen

De interviewer zegt: 'Nu ga ik je vragen stellen om erachter te komen of er voor jou dingen veranderd zijn door deze vervelende gebeurtenissen.'

Wijz naar de tijdlijn en laat die zichtbaar voorde cliënt op tafel liggen tijdens de rest van het interview.

Herbeleven van symptomen

32. Denk je nog vaak aan de gebeurtenissen terwijl je dat helemaal niet wilt?

ja nee anders

33. Doe je vaak na wat er gebeurd is of maak je er vaak toeleningen over?

ja nee anders

34. Heb je stemmen in je hoofd die met de gebeurtenissen te maken hebben?

ja nee anders

75. Interferentie

De interviewer zegt: 'Nu wil ik graag weten hoeveel last je hebt van de gebeurtenissen. Ik bedoel hoe erg je leven endoor in de war is geraakt of hoe erg het dingen voor je verknoot, thuis, op je werk of met vrienden.'

Toon de cliënt de gevoelsthermometer.

'De hoogste stand betekent dat je er erg veel last van hebt (wijs 'heel erg' aan op de gevoelsthermometer, cijfer 8) en de laagste stand betekent dat je er helemaal geen last van hebt (wijs 'helemaal niet' aan op de gevoelsthermometer, cijfer 0). Het kan ook ergens ertussen in zitten.'

Zet op de gevoelsthermometer een kruis onder de thermometer die de cliënt aanwijst en noteer in het vierkant hieronder het cijfer (0-8) dat correspondeert met het antwoord de cliënt.)

Diagnostiek PTSS bij LVB: DITS-LVB

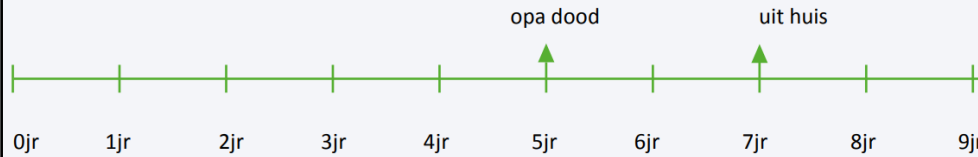
DITS-LVB voor volwassenen

Diagnostisch Interview
Trauma en Stressoren Licht
Verstandelijke Beperking

Liesbeth Mevissen
Robert Didden
Ad de Jongh

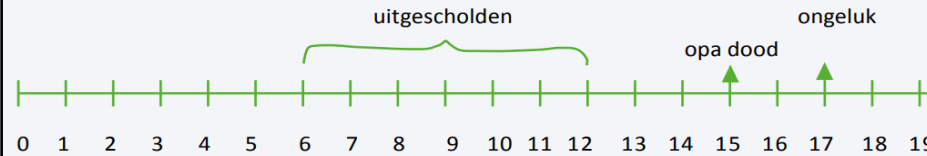
Voorbeeld 1

Jan is 9 jaar oud. Toen hij 5 jaar was stierf zijn opa en toen hij 7 was werd hij uit huis geplaatst.

Voorbeeld 3

Peter is 19 jaar oud. Op de basisschool werd hij gepest (heel vaak uitgescholden). Toen hij 15 jaar was stierf zijn opa en toen hij 17 jaar was heeft hij een ongeluk meegemaakt.

NET-LVB: voor wie?

Cliënt	Therapeut
16 jaar of ouder	Afgeronde 4-daagse geaccrediteerde NET-training
LVB-doelgroep: -licht verstandelijke beperking (conform DSM-5-TR) -zwakbegaafdheid (conform DSM-5-TR)	Kennis van de inhoud van het boek levensverhalen & psychotrauma (Jongedijk, 2021)
Voldoende verbale vaardigheden. De cliënt kan: -gebeurtenissen in de tijd plaatsen -een eenvoudige beschrijving geven van wat er gebeurde en hoe dat voelde	
Diagnose PTSS (conform DSM-5-TR)	

Handreiking NET-LVB: Opbouw

Deel 1

- Inleiding

Deel 2

- Algemene aandachtspunten en aanpassingen

Deel 3

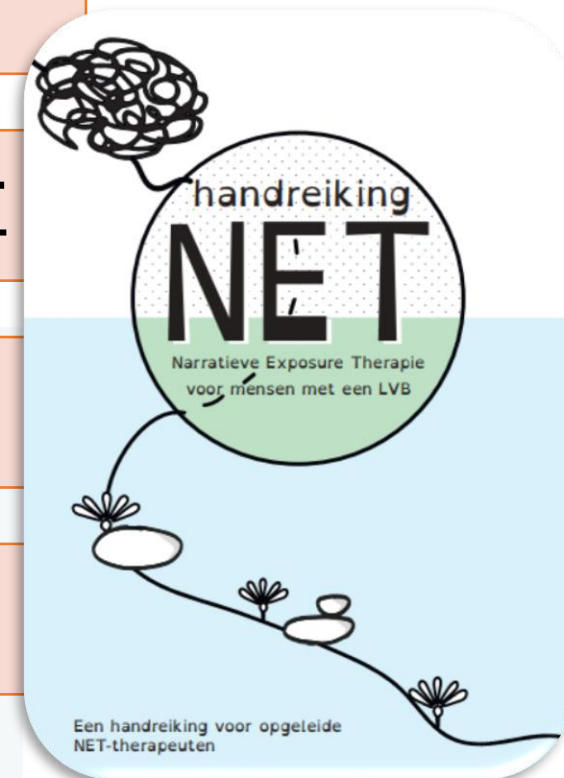
- Aandachtspunten en aanpassingen per onderdeel van NET

Deel 4

- De rol van naastbetrokkenen bij NET

Deel 5

- Slotwoord & Referenties

Handreiking NET-LVB: Opbouw

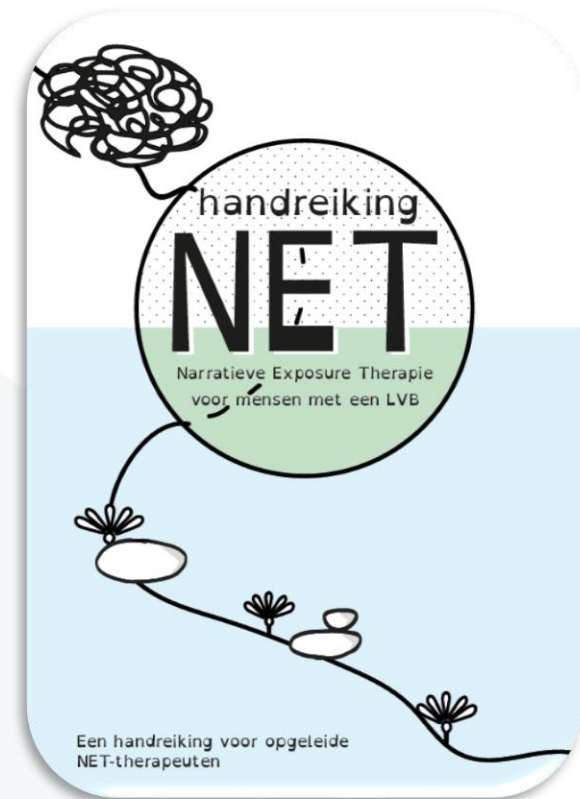
Een voorbeeld:

Aandachtspunten	Nodig	Uitleg
2.1 (Geprotocolleerd) maatwerk		
Bied (geprotocolleerd) maatwerk	Altijd	<ul style="list-style-type: none">- Ga uit van de oorspronkelijke werkwijze van NET.- Breng geen wijzigingen aan buiten de beschreven aanpassingen en aandachtspunten. <p><i>Zorg ervoor dat de werkzame elementen van NET worden uitgevoerd zoals de oorspronkelijke werkwijze voorschrijft. Deze werkwijze staat beschreven in het boek 'Levensverhalen en psychotrauma' (Jongedijk, 2021). Zelf ingevoerde aanpassingen kunnen de werkzaamheid van NET verminderen.²</i></p> <ul style="list-style-type: none">- Bepaal welke aanpassingen uit deze handreiking nodig zijn voor de cliënt. <p><i>Indien in de kolom 'Nodig' staat: bijna altijd, vaak of soms: beoordeel telkens of de betreffende aanpassing nodig is voor de cliënt.</i></p>

Handreiking NET-LVB Deel 2.

Algemene aandachtspunten en aanpassingen

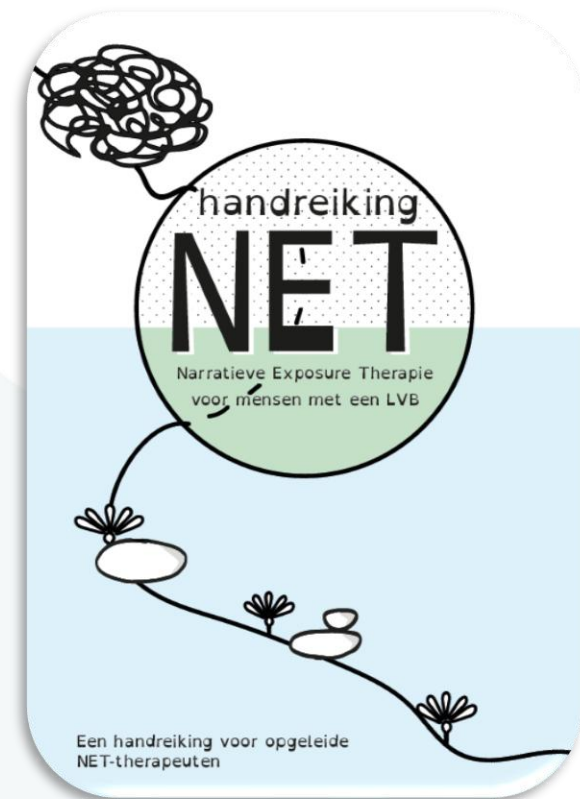
- (Geprotocolleerd) maatwerk
- Eigen regie over de behandeling
- Afgestemde communicatie
- Werkrelatie

Handreiking NET-LVB Deel 3.

Aandachtspunten en aanpassingen per onderdeel van NET

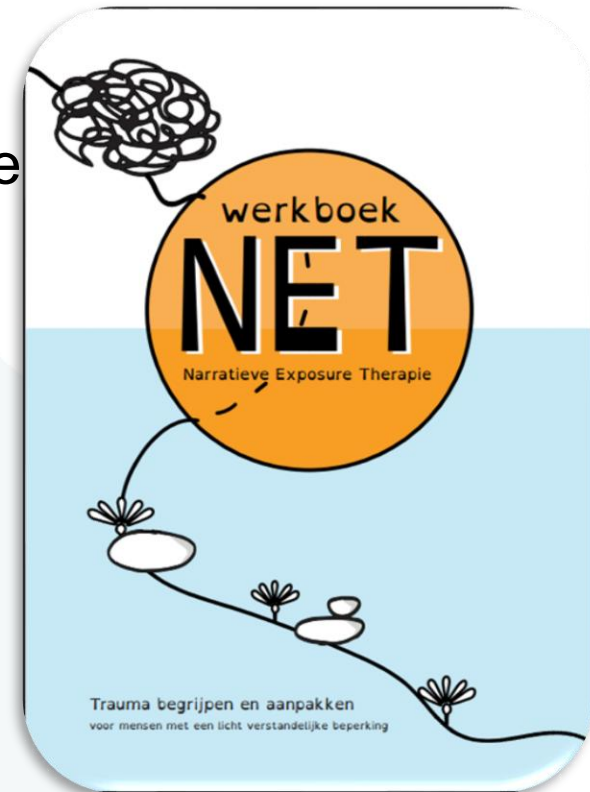
- Diagnostisch onderzoek
- Psycho-educatie
- De levenslijn
- Narratieve exposure
- De afronding
 - Het getuigenisdocument
 - De afrondende sessie

Handreiking NET-LVB Deel 3.2

Psycho-educatie

- Psycho-educatie
 - Werkboek NET
 - Samen doornemen tijdens de sessie
 - Bij voorkeur in aanwezigheid van een naastbetrokkene
 - Meegeven als naslagwerk
 - Gebruik in latere sessies

Psycho-educatie Trauma en PTSS

HOOFDSTUK 1

Trauma en PTSS

INLEIDING

Dit werkboek is voor jou. Het hoort bij de therapie die je gaat doen.

De naam van de therapie is
Narratieve Exposure Therapie
(de afkorting is **NET**)

Je gaat deze therapie doen omdat je nu nog last hebt van nare dingen die eerder in je leven gebeurd zijn.

Misschien heeft iemand wel eens ooit gezegd dat je een trauma hebt, of last hebt van PTSS? Het werkboek geeft je hier uitleg over. Ook ga je onderzoeken op welke manier jij daar precies last van hebt en hoe de therapie kan helpen.

Er zijn drie hoofdstukken in het werkboek:

1. Wat is trauma en wat is PTSS?
2. Hoe ziet PTSS er bij jou uit?
3. Hoe werkt NET?

Je leest deze hoofdstukken samen met de NET-therapeut. Ook het invullen doe je samen tijdens jullie afspraken. Het is belangrijk dat je de informatie snapt. Als je vragen hebt is het dus goed en slim om ze te stellen.

Het werkboek mag je mee naar huis nemen.

Bij een **traumatische gebeurtenis** is er altijd veel gevaar en dus veel spanning en angst. Als dat je overkomt, dan kan je niet meer goed nadenken.

Je lichaam reageert automatisch op gevaar. Je voelt bijvoorbeeld je hart heel snel kloppen of je spieren spannen aan. Ook kan het zijn dat je je ziek voelt, moet glazen of het heel koud of warm krijgt.

Om te overleven reageer je vanzelf, zonder erbij na te denken. Automatische reacties zijn:

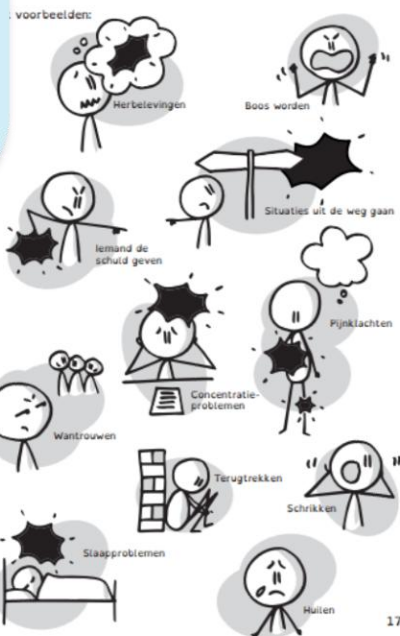
Pas als het gevaar weg is, wordt de spanning minder. Je wordt weer rustig en kunt weer beter nadenken.

Psycho-educatie Hoe ziet PTSS er bij jou uit?

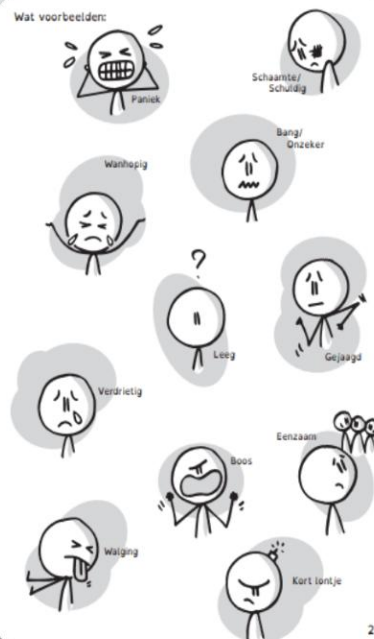
HOOFDSTUK 2

Hoe ziet PTSS er bij jou uit?

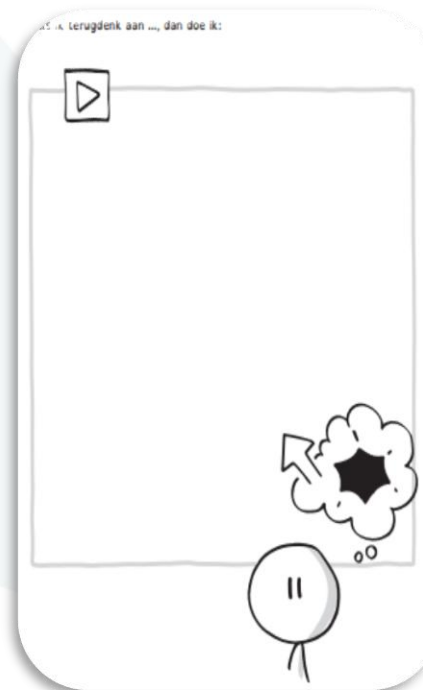
PTSS-klachten

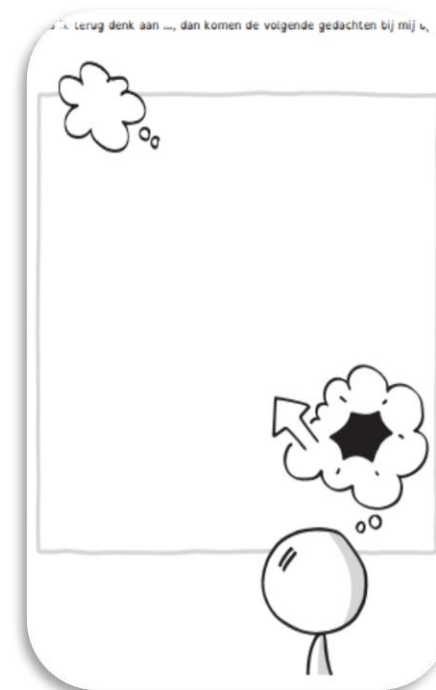
Gevoelens

Gedachten

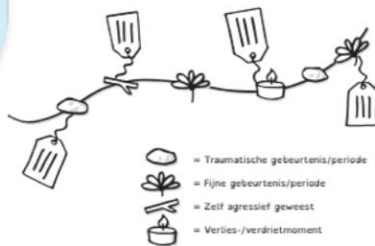
Gedrag

Psycho-educatie Wat is NET?

HOOFDSTUK 3

Wat is NET?

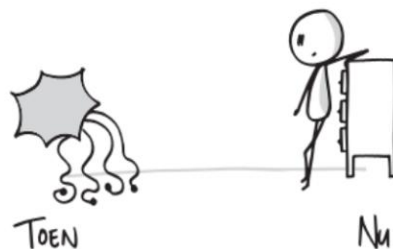
Hoe werkt NET?

Om de ladekast op te ruimen, maak je de ladekast eerst samen met je therapeut teeg. Dat doen we door een **levenslijn** te maken. Je legt samen met je therapeut de belangrijkste herinneringen uit je leven langs een touw of lint.

We gebruiken vier verschillende voorwerpen: bloemen, stenen, stokjes en kaarsjes. Bij elk voorwerp schrijf je samen met je therapeut kort op wat je hebt meegemaakt, wanneer het was en waar het gebeurde.

Zo krijg je een goed overzicht over je leven. Dat ruimt de ladekast al een beetje op!

De levenslijn maken we in één of twee afspraken.

Door veel en precies te praten over wat je hebt meegemaakt, worden de lades in de kast netjes opgeruimd. Je hoeft de lade met nare herinneringen daarna niet steeds dicht te duwen.

Je kunt met minder angst en spanning denken aan wat er gebeurd is. Je gaat merken dat het maar herinneringen zijn. Het gebeurt niet meer nu.

De meeste mensen merken dat ze minder last hebben van klachten na de therapie.

Vragen

De meeste mensen hebben nog vragen. Het is slim om deze te stellen of je kan ze hier op te schrijven.

Handreiking NET-LVB Deel 3.3

De levenslijn

- De cliënt is alleen met de therapeut in de behandelkamer

Ondersteuning van de cliënt tijdens de sessie door naastbetrokkene	(Bijna) altijd	<ul style="list-style-type: none">- De cliënt is alleen met de therapeut in de behandelkamer. <p><i>De aanwezigheid van een naastbetrokkene bij levenslijn- en exposuresessies heeft niet de voorkeur. Dit remt de cliënt mogelijk door gevoelens van schuld of schaamte. In overleg en wanneer passend kan een naastbetrokkene aanwezig zijn ter ondersteuning van de cliënt.</i></p>
	Soms	OF <ul style="list-style-type: none">- De naastbetrokkene wacht op een afgesproken plek buiten de behandelkamer.- De naastbetrokkene laat een transitioneel object achter in de behandelkamer. OF (bij uitzondering*) <ul style="list-style-type: none">- De naastbetrokkene is in de behandelkamer aanwezig.

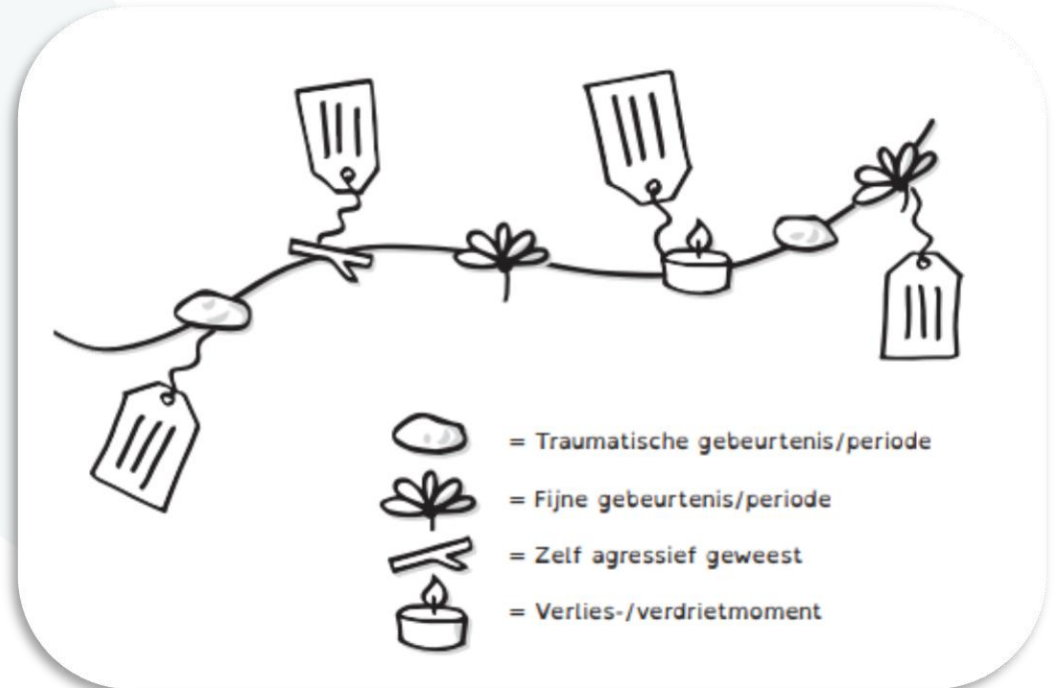
4 De aanwezigheid van een naastbetrokkene in de behandelkamer is mogelijk, mits aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

1. De cliënt wenst zelf de aanwezigheid van de naastbetrokkene.
2. De beslissing om de naastbetrokkene bij de sessie aanwezig te laten zijn is in samenspraak met cliënt, therapeut en naastbetrokkene genomen.
3. De naastbetrokkene heeft geen rol gespeeld in de traumatische gebeurtenissen.
4. De naastbetrokkene is door de therapeut geïnformeerd over zijn/haar rol en is uitsluitend als toehoorder aanwezig. De naastbetrokkene weet dat de inhoud van de sessies schokkend kan zijn voor de naastbetrokkene zelf.
5. De aanwezigheid van de naastbetrokkene wordt elke sessie geëvalueerd.

Handreiking NET-LVB Deel 3.3

De levenslijn

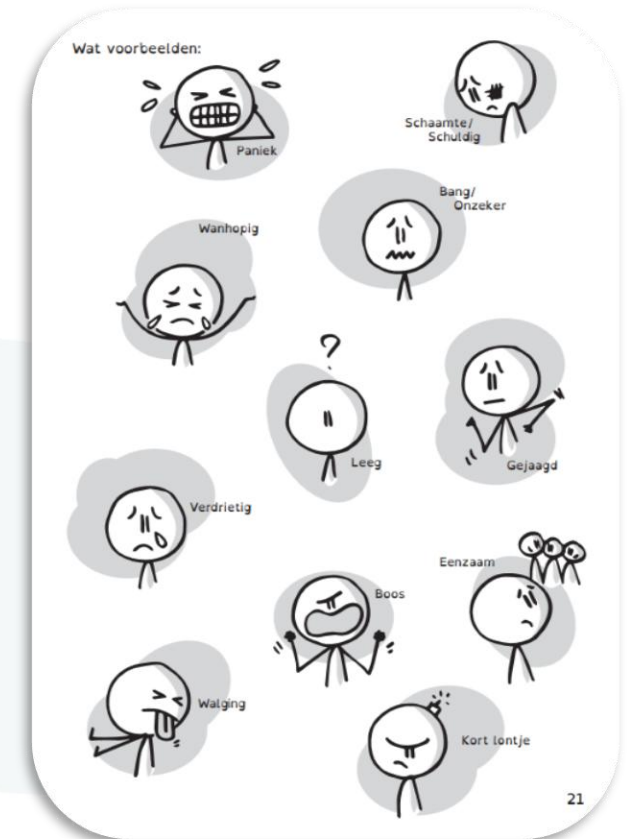
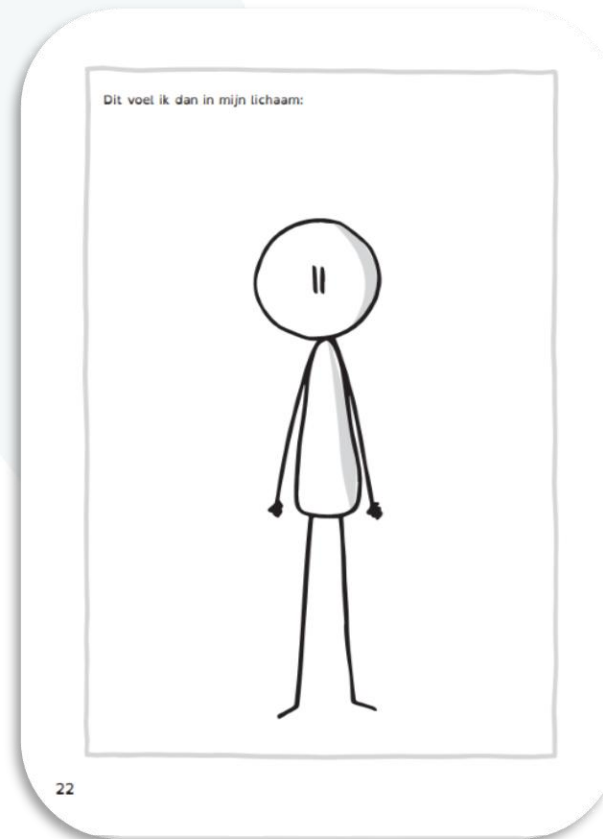
- Ondersteunen bij het chronologisch ordenen
- Nagaan of cliënt de betekenis van symbolen begrijpt
- Leggen van de levenslijn zo nodig in twee sessies

Handreiking NET-LVB Deel 3.4

Narratieve Exposure

- De cliënt is alleen met de therapeut in de behandelkamer
- Meebrengen van voorwerpen, foto's of tekeningen
- Gebruik van de praatplaat emoties
- Circa 75 minuten per sessie

Handreiking NET-LVB Deel 3.5

De afronding

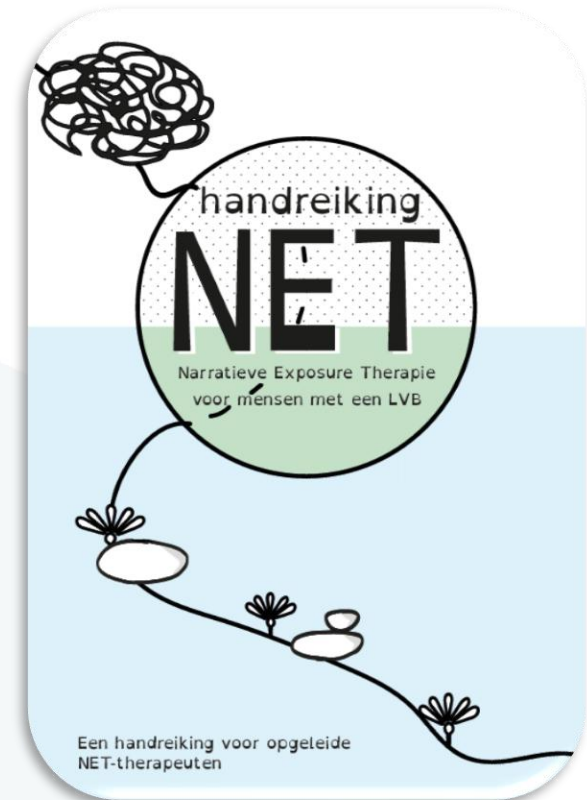
- De vormgeving van het getuigenisdocument
- Verkort voorlezen van het getuigenisdocument
- Afronding zo nodig in twee sessies

Handreiking NET-LVB Deel 4

De rol van naastbetrokkenen bij NET

- Wie kun je betrekken?
- Welke ondersteuning kunnen zij bieden?

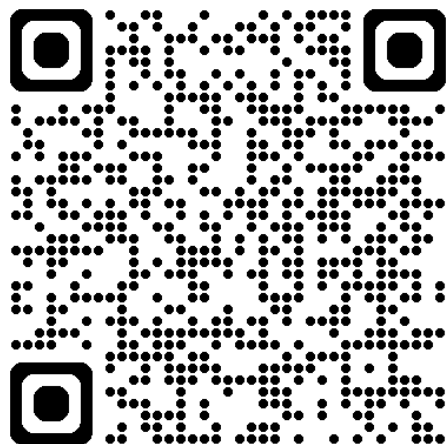
Deelstudies

- Development of an Adapted NET Manual and psychoeducation materials for Individuals with MID-BIF and PTSD
- Feasibility of NET in individuals with MID-BIF and PTSD: A pilot feasibility study
- Effectiveness of NET-MID/BIF for Individuals with MID-BIF and PTSD: A multiple baseline case series design
- Understanding Change Mechanisms in MID-BIF Individuals with PTSD after NET-MID/BIF

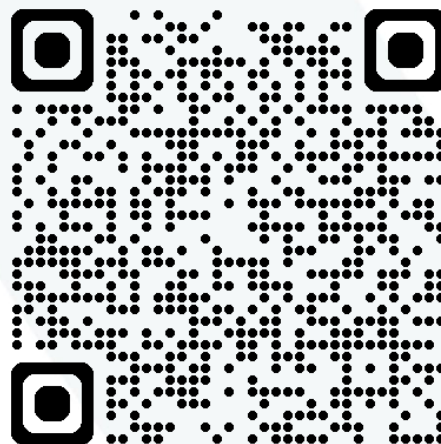
Vragen bespreken

Bedankt voor uw aandacht

TS-LVB

DITS-LVB

Werkboek en
handreiking
NET-LVB

